

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

«O ne, gospod, to je velika zmota.» Zmota je res velika; naš jezik ni še tako hermafroditski, da bi smel kdo tako samovoljno mešati njegove spole. Lah vabi «na svate» (str. 58) namesto «v svate», ker mu je treba še enega zloga. Iz tega razloga «više plača» (str. 67) namesto «več». Včasih se rabijo iste besede v pravilni in nepravilni obliki: «bleščati» (str. 8, 9) in «bliščati» (str. 59), «udariti» (str. 22) in «vdariti» (str. 22) — tudi izven stiha —, «rajši» in «rajše», «kraljična» in «kraljičina». Uršo Plut se še zmerom išče: «ker se na čudežen način na svetu ne dobi zakladov» (str. 29); prav: se ne dobe zakladi. Naj omenim še nekaj važnejših nepravilnosti: «izgleda bolj častitljivo» (str. 4), «pride z ozadja» (str. 6), «obdan od škratov» (str. 8), «odide pri drugi strani» (str. 9), «škrinjica» (str. 10) in «škrinja» (str. 34), «zazdeha» (str. 20 in drugod), «mal presledek» (str. 20) in «mal premor» (str. 50), «dedščina» (str. 60, 66), «nazivlja» (str. 69), «kraljičina ga roka je zadela» (str. 55) bi pomenilo roko kraljice, avtor pa misli roko kraljične, «bi do noči ne bil gotov» (str. 21) v pomenu «bi ne končal», «našel ne bom nič gotovega» (str. 53) namesto «storjenega», «zmiraj» (str. 23), «postane naslednik kralja» (str. 31) namesto «kraljev naslednik», «se ima vršiti tekma» (str. 33), «se posedajo» (str. 44). Površnost se kaže v tem, da v drugem, tretjem in petem dejanju ni označen prvi prizor, v petem pa četrtega ni (vsaj po številki, če ne po vsebini). Ohlapna verzifikacija spominja na Aškerčevo poezijo zadnjih let: treba jo je tem huje grajati, ker se zdi, da ne izvira iz nemoči, kakor pri izčrpanem Aškercu, temveč iz očitne malomarnosti.

Naše slovstvo ni bogato z dobro dramatiziranimi pravljicami. «Pepeluh» sicer ni vzorno delo, a se vendar ne sme prištevati k popolnoma ponesrečenim poskusom.

A. Budal.

S R B S K O - H R V A T S K A D E L A

Poezije Božidara Kovačevića. Beograd. S. B. Cvijanović. 1926.

V skromni opazki na koncu knjige je označil pesnik prvo knjigo svojih verzov — «knjigo iskanja». Hotel je povedati, da je njegova dosedanja poezija, ki jo je povezal v dokaj obsežno zbirko (153 strani), sad mnogih let, menda enega desetletja; v tem času se je njegova pesniška osebnost oblikovala in iskala vnanjih izrazov svoji notranji vsebini. Vendar pa pesnikova avtokritična opazka velja le deloma, zakaj Kovačević je stopil pred nas tako zrel, samozavesten in jasen, da v njegovi knjigi ni drugega iskanja razen onega, ki mora po naravnem zakonu spremljati umetnika do zadnjega diha. Kovačevićeva pesniška osebnost je dovršena; ta zbirka je njen viden izraz, naslednje utegnejo biti zgolj izpopolnitev ali pa več ali manj potencirani odtenki tega, kar vidimo tu v prvih, krepkih potezih.

Božidar Kovačević nam priča, da je lahko lirika tudi v mladi pesniški generaciji tako svetla in čista kot je bila pri najboljših umetnikih za časa prevladujočega l'art pour l'arta ali simbolizma. V nji ne najdeš tistega intelektualizma, ki zavoljo problemov, katere skuša razvozljati pesnikova intuicija, nerodno zabriše odtenke lepote in zmede pristno, neposredno občutje, niti praznega verbalizma, ki često zapelje ekspresioniste tja, kjer ni ne umetnosti ne poezije. Za take vabe je Božidar Kovačević nedovzet, ker je krepka pesniška natura in mu ni mar za modne kaprice in apotekarske etikete. Vendar pa je njegova osebnost vseskozi moderna. Kovačević se ne odtuja času in aktualnosti; reagira na burno valovanje naših dni, umeva

K n j i ž e v n a p o r o č i l a

življenje dinamično in ustvarja ekspresivno. Ali Kovačević se zaveda, da je ritem vesoljni zakon življenja in da v liriki ne gre za samo vsebino, temveč je v skladni formi najslajša skrivnost lepote. Zato je njegova lirika tudi s formalne strani čista in ubrana. Ni pa v nji tistega mirnega artizma, ki označuje Jovana Dučića ali hladnega intelektualizma Milana M. Rakića. Kovačević nam je bližji, ker je zrasel v dneh trpljenja in viharjev, v letih ogromnega »premikanja svetov»: ker je n a š.

Knjiga je razdeljena na tri dele: »Grad brez cilja», »Madona i ženka» in »Orač tišine». V uvodnem sonetu je pesnik razodel svojo muzo: »Vreme, ukloni se, hoću da je sanjam...», »Beži od nas, Javo; Snu, budi nam spas»; sanja je torej poglavitni način pesnikovega doživljanja. Ali to ni sanjarstvo starih pesnikov; s sanjo je obvaroval zadnji most na drugo obalo — v simbolizem. Starega sanjarstva v tej knjigi ni. Kaj je novo sanjarstvo, je povedal nam Slovencem Cankar v »Podobah iz sanj», Srbom pa Kovačević s svojo liriko: sanje so posebna subtilna oblika resničnega življenja, doživljanje sveta v samem sebi in preoblikovanje njegovih podob po lastnih, notranjih zakonih. Štiri poglavitne centre ima pesnikova osebnost: notranje iskanje samega sebe, spoznanje sveta, ženska in priroda. V odkrivanju lastnega jaza ne gre pregloboko, zato tudi ni nikjer preveč subjektiven, da ga tuje občutje ne bi moglo pronikniti, kakor opazimo pri nekaterih drugih mladih lirikih. Pesmi, ki se tičejo pesnika samega, njegovega duševnega jedra, so razsute po vseh treh delih in ne tvorijo zaokrožene celote, kakor na pr. v nedavno izišli pesniški zbirki Tina Ujevića. Včasih dobi Kovačevićeva lirika povsem mehak, dejal bi star tor:

Nočas mi je duša
sestra mesečini
i grli se s njome
u nočnoj tišini.

Na drugem mestu pa se zavije v meglo mračnega občutja in pravi:

Ne shvata niko tugu moje zene
i mene u kom ludi drevni Danac.
Sve mi je ovde krst i ljuti lanac.

Hamletovska boleš pri Kovačeviću ni redka. Rad se mudi pri smrti, ki ji je posvetil vrsto pesmi; vendar pa njegov pogled na Odrešenico obupanih ni tako mračen kot pri Rakiću, Disu ali Panduroviću, ki so najizrazitejši zastopniki pesimistične poezije v Srbih.

V Kovačeviću, ki pravi v pesmi »Avtobiografija», da mu je bila prednik »infantica, srnonoga, bledog lica», kakor mnogemu romantiku 19. stoletja, se prepleta med čisto moderno, ekspresivno pojmovanje sveta stari romantiški »modri cvet». Zato imajo mnoge njegove pesmi vonj melanholičnih rož, »ki ne cveto pri nas». To ga kljub močnemu erotičnemu čutu vodi k očetovski veri...

...i ne krijem ti, moj skeptični družo,
da Hristos mene privlači istija,
i ma da grešam, i ma da mi kruže
po mladoj krvi žudnje, ipak i ja
povijam glavu, dok mi usne tuže
po drevnom ritmu dedovskih biblija.

K r o n i k a

Zato v «Molitvi pesnika» prosi Krista, naj bo prizanesljiv pesnikom, ki so edini njegovi vestniki. Kovačevićev pogled na svet in življenje je tedaj povsem moderen: človek, ki živi z vso intenzivnostjo in doživlja v sebi vse čudovite zapletljaje življenja, najde Boga ondi, kjer so ga našli oni, ki so bežali od življenja, njegovih radosti in bridkosti. Kovačevićeva erotika je močna in bogata. Kakor pri vsakem globljem liriku, obstoji erotičen problem tudi pri Kovačeviću v dilemi: žena ali ženskost. Žena mu daje v urah sladost, strastja sirove zemeljske sadove, ženskost pa ga vodi v vizijonarne daljave in mu daje čutiti čisto ženstvenost, ki se je v krščanski religiji izkristalizirala v simbolično božanstvo Madone. Kovačevićeve erotike ne doseza zlahka noben dosedanji srbski lirik.

Kaplju boni
monotoni
ritmi o ženi
večno u meni.

Prirode Kovačević ne opisuje slikarsko, s sočnimi in živimi bojami, ampak nam pripoveduje o nji v finih, chopinskih tonih. Vsa Kovačevićeva poezija ima nekak muzikalen značaj in pesnik ne imenuje zaman na strani 54 muzike «bledo nevesto». Le-ta nevesta daje najbolj ubran odmev njegovim sanjam in jih pretvarja v pestre in živahne muzikalne slike. Ena najlepših pesmi v tej knjigi je «Saloma», ki je i po svoji zgradbi i po finem, subtilnem prelivanju svojih slik prava pesniška muzika. Tu ni Wildejevega artizma. Vse je osredotočeno na Salomin ples, ki je muzikalno podajanje telesa; s povsem liričnimi sredstvi je Kovačević očrtal Tetraha, ki se boji smrti, njegovo sladostrastno okolico in Salomo ter je dosegel uprav epičen efekt. Pesem je vseskozi dinamična; oblike posameznih delov so v skladu z razpletom in na koncu izzveni pesem v pravi koral, ki izraža strahotno nasičenost Salomine strasti:

Klonu, pade sveta, tiha glava
čudna glava, divna, jehtičava,
snom samrtnim i mističnim spava
koi lice tugom obasjava
i bledilom tamnim ulepšava

— — — — —

Kako drugače, povsem wildejevski je obdelal isti motiv prezgodaj umrli srbski pesnik Milutin Bojić. Razlika med liriko leta 1911. in leta 1926. je evidentna. Današnji lirik pripoveduje svoja doživetja in občutja v tonih, dinamično, vznemirjeno in zanosno. Znano je: smo generacija velikega nemira, strasti in akcije. Kovačević je sicer zmeren in fin, vendar pa tipičen predstavitelj poveljnega pesniškega rodu.

Ne dvomimo, da je Božidar Kovačević stopil s to zbirko svojih poezij med prve srbske lirike.

B. Borko.

KRONIKA

D O M A Č I P R E G L E D

Slikarska razstava obeh Magoličev. Začetkom meseca septembra sta priredila oba Magoliča, oče in sin, v Jakopičevem paviljonu svojo kolektivno razstavo. Pred vojno sta se pogosto udeleževala umetnostnih razstav, katere